

SYNERGIE SCHOOL

Loek Dohmen, Jet Dekkers, Annet Wiemers, Daniël Fermont en Jory Tolkamp

(Niet op de foto)

De Synergieschool in Roermond omarmde in 2019 de professionaliseringsaanpak iSelf, hierin ondersteund door het Lectoraat Vernieuwingsonderwijs van Hogeschool Saxion. Een bewuste stap met inmiddels de eerste positieve opbrengsten. iSelf leert leerkrachten hoe zij bij hun leerlingen *zelfsturend leren* kunnen bevorderen. Waarom matcht iSelf met het gedachtegoed van de Synergieschool? Hoe werkt iSelf en ook: waar liep men bij de introductie tegenaan? Het team van de Synergieschool is unaniem: "Zelfsturend leren is niet zelfsturend te leren. Je moet de leerlingen ervan bewust maken dat zij nieuwe dingen aanleren. iSelf instrueert en coacht onze leerkrachten in dit ontwikkelingsproces."

iSelf op de Synergieschool: *Zelfsturend leren start bij leerkrachten*

Regulier en speciaal basisonderwijs

De Synergieschool biedt passend onderwijs voor leerlingen uit het regulier en speciaal basisonderwijs. Volledig gemengd trekken zij elke dag op in hun leerproces. De gedachte hierachter is eenvoudig en steekhoudend. Daniël Fermont, interne begeleider unit 3 en coördinator kwaliteitszorg en innovatie: “In de maatschappij komen zij elkaar ook tegen, dus waarom op school niet? Uiteraard houden we vanuit de gedachte van passend onderwijs goed rekening met de verschillen per leerling, want alles bij de Synergieschool draait om gepersonaliseerd en sociaal leren.”

Focus op uniciteit van elk kind

Gepersonaliseerd en sociaal leren is op de Synergieschool geen dik plan in een diepe la, maar elke dag tastbare onderwijspraktijk. Daniël: “Bedoeld om de uniciteit van elk kind te ontdekken en te ontplooiën. Dit is geen afgebakend soloproces van een leerkracht achter een gesloten klasdeur, maar hecht teamwork dat voortdurend in ontwikkeling is.” Jet Dekkers, directeur van de Synergieschool: “Ouders/verzorgers, leerkracht, directie en intern begeleider stellen voor elk kind een route samen met optimale ontwikkelingskansen. Ook nemen kinderen altijd deel aan de coachinggesprekken. Hierbij gaan we uit van erkende ongelijkheid en krijgen kinderen een leerstofaanbod op eigen tempo en niveau in combinatie met hoge ambities. Dit gebeurt in vier units met per unit 4-5 stamgroepen. Gedurende de dag krijgen de kinderen op verschillende niveaus les.” Deze focus op de eigen leerdoelen combineert de school met het ontwikkelen van sociale vaardigheden.

Flexibele en efficiënte leeromgeving

Ook de inrichting van de Synergieschool is op dit concept aangepast. Met veel open ruimtes, waarin diverse stamgroepen mengen. Kortom,

een flexibele en efficiënte leeromgeving voor alle leerlingen. Daniël: “Wij combineren frontaal onderwijs met groeps- en individueel werk, zonder de strikte grenzen van stamgroepen. Hierbij volgt elk kind zijn of haar eigen leerdoelen en evalueert deze samen met de leerkracht en ouders.” Loek is leerkracht: “De leerlingen zien de doelen op hun iPad in een soort digitaal portfolio. Dit bespreek ik met hen en zij gaan ermee aan de slag. Hebben ze een doel behaald? Dan komt dat ook in hun iPad te staan.”

Bevorderen van zelfsturend leren via iSelf

Een cruciaal facet van gepersonaliseerd en sociaal leren, zoals de Synergieschool dat heeft omarmd, is het bevorderen van het zelfsturend leren bij de leerlingen. Bij de introductie hiervan vermeed de school al direct een vaak voorkomende valkuil: de gedachte dat zelfsturend leren als vanzelf optreedt, door leerlingen volledig vrij laat. Daniël: “Zelfsturend leren is niet zelfsturend te leren. Je moet de leerlingen er zich bewust van maken dat zij strategieën aanleren, waarom dat nuttig is, wanneer en hoe ze dit uitvoeren.” Jory Tolkamp was eerder zelf leerkracht en is sinds 2017 werkzaam bij het Lectoraat Vernieuwingsonderwijs van Saxion Hogescholen: “Zelfsturend leren slaagt alleen als de leerkrachten expliciete instructie geven van leerstrategieën. Snel viel dan ook het besluit om zelfsturend leren te introduceren door niet bij de leerlingen te beginnen, maar eerst hun leerkrachten de benodigde vaardigheden bij te brengen.” Daniël: “Een volgorde van implementeren die een goede voedingsbodem legde voor iSelf.”

Wetenschappelijk gefundeerd

Het Lectoraat Vernieuwingsonderwijs van Hogeschool Saxion ontwikkelde, samen met professionals uit het onderwijs en

onderzoekers van de Open Universiteit, de aanpak iSelf. Jory: “Deze traint praktisch en doelgericht hoe leerkrachten zelfsturend leren bevorderen bij hun leerlingen. Niet op basis van aannames, maar op grond van fundamenteel wetenschappelijk onderzoek.” Daniël: “iSelf slaat de brug tussen de wetenschappelijke studies over zelfsturend leren en onze dagelijkse lespraktijk. Die vertaalslag was er nog niet.” Jory: “Wat zelfsturend leren is, kunnen leerkrachten vaak goed benoemen. Maar h^oe je dit vervolgens toepast leren zij met iSelf.” Jet: “Fijn aan iSelf is dat je het logisch kunt integreren in je les.”

“iSelf slaat de brug tussen de wetenschappelijke studies over zelfsturend leren en onze dagelijkse lespraktijk”

Aan de slag met iSelf: bewustwording

De Synergieschool diende een projectaanvraag in bij ‘De Onderwijs Werkplaats’, de onderwijsinnovatieagenda in de Provincie Limburg, voor iSelf. De subsidie werd toegekend en sinds begin 2019 is de Synergieschool aan de slag. Hierin worden zij ondersteund, getraind en gecoacht door Jory: “De kern bij iSelf is vooral bewust worden van wat jij als leerkracht doet om de leerling te laten leren. Denk aan plannen, de leerling motiveren, reflecteren en meer. Allerlei manieren, ofwel leerstrategieën, waarmee je leerlingen helpt zo vlot en goed mogelijk hun (persoonlijke) doelen te laten bereiken. Het gaat er in eerste instantie niet eens zozeer om dat je je bewust wordt van wat je doet om leerlingen zelfsturend te laten leren, maar wat je überhaupt doet om ze te laten leren. Als leerkracht leer je waarom je dat doet, wanneer precies en hoe je dat doet. Dat is de belangrijkste stap die leerkrachten van de Synergieschool hebben gezet met iSelf.”

Leerstrategieën

In iSelf zijn leerstrategieën, zoals eerder benoemd, essentieel. Deze strategieën zijn op heel effectief, maar niet altijd. Het is goed je bewust te zijn wanneer en waarom wel. Samenwerken doe je bijvoorbeeld niet zomaar, het heeft op dat moment in die les

een functie. Meestal is de leerkracht zich er van bewust dat hij strategieën inzet om de leerlingen door het leerproces te begeleiden. Jory: “Met iSelf maken we door middel van expliciete instructie óók de leerlingen bewust van die leerstrategieën. Zodat zij met die strategieën uiteindelijk zelf grip hebben op hun leerproces. Ze weten dan bijvoorbeeld, ook als de leerkracht er niet is, wanneer het handig is om samen te werken en hoe je jezelf kunt ‘monitoren’.”

Training, coaching en feedback

In de kern is iSelf een plenaire training over de didactiek van zelfsturing met de focus op drie essentiële aspecten aangevuld met heel veel coaching en feedback vanuit de dagelijkse lespraktijk. Jory: “In iSelf beginnen we met een plenaire training waarin we de drie cruciale aspecten van iSelf bespreken: de expliciete instructie van leerstrategieën, de integratie van die instructie in de dagelijkse lesstof, en tot slot de instructie die rekening houdt met verschillen tussen leerlingen.”

Strategieën expliciet instrueren

Jory licht dit graag verder toe: “Zelfsturing leren vraagt een inspanning. Dit betekent dat je strategieën via expliciete instructie aanleert en vervolgens die instructie ook integreert in de reguliere lesstof. Geen losse studielesjes dus! Zelfsturing leer je als het je wordt aangeleerd en dus niet door het geven van zoveel mogelijk vrijheid, zoals op veel scholen wordt gedacht. Je kunt een expliciete instructie geven over de lesstof, maar in iSelf geef je ook expliciete instructie over de leerstrategieën. Gewoon gedurende je rekenles. Het kan dus zijn dat het over breuken gaat en dat je, om het doel van die les te behalen, met de leerlingen voorkennis activeert. Voorkennis activeren is een strategie om het leerdoel vlot en effectief te behalen. Dáár geven de leerkrachten dan uitleg over. Dat wordt gemodeld: ‘hoe activeer ik voorkennis?’ In dit geval bij rekenen.”

“Wat enorm hielp bij de implementatie van iSelf is keer op keer de zelfgekozen strategie vormgeven met een expliciete instructie”

Bewustwording van je handelen

Het team van de Synergieschool heeft inmiddels de iSelf training en coaching doorlopen inclusief intervisiebijeenkomsten waarin zij onder andere zelfgefilmde beelden van lesbezoeken bekeken. Vragen die tijdens deze bijeenkomsten aan bod komen zijn: wat doe je - bewust of onbewust - om je leerlingen te helpen? Geef je expliciete instructie, zodat de leerling de strategie zelf óók als handvat krijgt aangereikt, een impliciete instructie, of helemaal geen instructie? Annet, unitregisseur en leerkracht: "We deden al veel dingen onbewust goed als het gaat om zelfsturend leren. De grote winst van iSelf is dat je daar bewust van wordt. Je gaat nadenken waaróm je het zo doet, wanneer en op welke manier."

Het belang van continue feedback

Een essentieel onderdeel van iSelf is dat de deelnemende leerkrachten elkaar gericht feedback geven. Loek: "Ik geef feedback en krijg feedback. Niet alleen later, maar ook echt ter plekke in de lessituatie. Je moet daar wel voor open kunnen staan. Dat kunnen we omdat we ons werk niet zien als een hobby, maar als een professionele setting." Jet: "Jory deed voor ons ook de coachingsrondes, onder andere op basis van filmpjes uit onze dagelijkse lessituaties. Je merkt dat door die directe feedback de teamleden mega-enthousiast werden." Daniël: "Ook houdt het ons scherp. Wat enorm helpt, is dat we met open units werken, dus kunnen we elkaar direct feedback geven." Annet: "We geven elkaars kinderen les, dus moeten we ook bij het zelfsturend leren onderling één lijn trekken. Ook daarom is het elkaar continu feedback geven van belang."

De methode is inmiddels geland

Jet: "iSelf zit inmiddels zó in onze visie en handelen dat we eenvoudigweg niet meer zonder kunnen." Daniël: "Klopt, we zijn er optimaal op gespitst met elkaar dat leerlingen zelfsturend leren aangeleerd krijgen. Dit met als doel dat kinderen, ook op latere leeftijd, continu hun eigen ontwikkeling kunnen blijven aansturen." Jory geeft aan dat de implementatie van iSelf tijd vergt: "De leerkrachten hebben tijd nodig om zich iSelf

eigen te maken en te doorgronden hoe je een expliciete instructie geeft in relatie tot de gekozen strategie. We zien nu al dat leerlingen bijvoorbeeld met de strategie 'reflectie' steeds beter uit de voeten kunnen. Ze komen zelf met voorbeelden van wanneer reflectie helpend zou zijn om het doel beter te behalen. Daardoor merk je dat de leerlingen beginnen te begrijpen hoe het werkt."

 "De eerste signalen die we merken op basis van iSelf en het concept van zelfsturend leren zijn al positief."

Visie op resultaten

Zijn de resultaten van iSelf inmiddels concreet te meten? Daniël heeft hier een genuanceerde mening over: "Alle kinderen zijn anders en leeromstandigheden veranderen voortdurend. In algemene zin zijn de opbrengsten van leermethodieken heel lastig te meten. Wij zien het zo: je hebt in het onderwijs meetbare en merkbare zaken. Meetbaar is een Cito-toets. Merkbaar is dat je een leerling observeert en ziet dat deze de goede dingen doet om zelfsturend te leren, zoals de juiste materialen selecteren, een nakijkboekje pakken en zichzelf zelfstandig verbeteren op punten waarop de leerling merkt nog niet alles te beheersen. De eerste signalen die we merken op basis van iSelf zijn al positief. En vergeet de nazorg niet. We kunnen altijd met Jory mailen, bellen en overleggen. Het is een continu proces."

Meer info over iSelf? Ga naar:

<https://www.saxion.nl/onderzoek/meer-onderzoek/vernieuwingsonderwijs/iself>